

Izbrane teme

Iskanje ponovnih bolnišničnih sprejemov – dodajanje spremenljivk glede na množico pogojev

Predpostavimo, da imamo podatke o hospitalizacijah pacientov (TabelaA) in celotno bazo hospitalizacij (TabelaB). V datoteki Primer.xlsx se nahajata umetno ustvarjena primera teh dveh tabel in željen rezultat.

Tabeli A želimo dodati dva stolpca in sicer `Sprejem_DA/NE` tipa faktor in `Trajanja_b`, ki je iz spremenljivke tabele B, a le pri vrsticah, kjer je novo ustvarjena vrednost spremenljivke `Sprejem_DA/NE` "Da".

Pogoji za ponoven sprejem so sledeči:

- V obeh tabelah se mora `ID_ZO` ujemati.
- Vrsta storitve v tabeli B mora imeti ključ 7.
- Ponovni sprejem se je moral zgoditi v 30 dneh po zaključku prvega.

Preberimo najprej obe tabeli v R. Ker sta obe tabeli na enem listu s parametroma `rows` in `cols` določimo točno območje, ki ga želimo prebrati. Nastavimo tudi `detectDates = TRUE`, da paket **openxlsx** pravilno prebere datume, drugače jih bo prebral kot cela števila. Nazadnje še spremenimo tipe spremenljivk v bolj primerne, ker so privzeto večinoma tipa niz.

```
library(tidyverse)
library(lubridate)
library(openxlsx)
Sys.setlocale(category = "LC_ALL", locale = "Slovenian_Slovenia.1250")
```

```
## [1] "LC_COLLATE=Slovenian_Slovenia.1250;LC_CTYPE=Slovenian_Slovenia.1250;LC_MONETARY=
```



```

TabelaA <- tibble(openxlsx::read.xlsx("./data-raw/Primer.xlsx",
                                     rows = 3:15, cols = 1:8,
                                     detectDates = TRUE))

TabelaB <- tibble(openxlsx::read.xlsx("./data-raw/Primer.xlsx",
                                     rows = 21:34, cols = 1:8,
                                     detectDates = TRUE))

TabelaA <- TabelaA %>% mutate(
  ID_BZ          = as.integer(ID_BZ),
  ID_ZO          = as.integer(ID_ZO),
  Vrsta.storitve = as.integer(Vrsta.storitve),
  Naziv.storitve = factor(Naziv.storitve,
                           levels = c("NBO", "SPP", "REH", "BOL")),
  Datum.začetka_a = as.Date(Datum.začetka_a),
  Datum.zaključka_a = as.Date(Datum.zaključka_a),
  Leto.zaključka = as.integer(Leto.zaključka),
  Trajanje_a      = as.double(Trajanje_a))

TabelaB <- TabelaB %>% mutate(
  ID.bolnišničnega.zdravljenja = as.integer(ID.bolnišničnega.zdravljenja),
  ID_ZO                        = as.integer(ID_ZO),
  Vrsta.storitve              = as.integer(Vrsta.storitve),
  Naziv.storitve              = factor(Naziv.storitve,
                                       levels = c("NBO", "SPP", "REH", "BOL")),
  Datum.začetka_b             = as.Date(Datum.začetka_b),
  Datum.zaključka_b           = as.Date(Datum.zaključka_b),
  Leto.zaključka.BZ           = as.integer(Leto.zaključka.BZ),
  Trajanja_b                  = as.double(Trajanja_b))

TabelaA

```

A tibble: 12 x 8

##	ID_BZ	ID_ZO	Vrsta.storitve	Naziv.storitve	Datum.začetka_a	Datum.zaključka_a	Leto
##	<int>	<int>	<int>	<fct>	<date>	<date>	
##	1	2798353	319130	1	SPP	2020-03-13	2020-03-16
##	2	3016565	322315	1	SPP	2020-09-29	2020-10-06
##	3	2797632	322959	1	SPP	2020-02-28	2020-03-04
##	4	2926031	325345	1	SPP	2020-06-23	2020-07-01
##	5	2950619	328229	1	SPP	2020-07-24	2020-08-04
##	6	2757024	329757	1	SPP	2019-12-17	2020-01-03
##	7	2937061	336771	1	SPP	2020-07-23	2020-08-07
##	8	2783452	337548	1	SPP	2020-02-18	2020-02-26
##	9	2896543	338157	1	SPP	2020-06-08	2020-06-13
##	10	2926455	340040	1	SPP	2020-07-16	2020-07-30
##	11	2763834	345093	1	SPP	2020-01-28	2020-02-01
##	12	2850770	345538	1	SPP	2020-05-13	2020-05-18

TabelaB

A tibble: 13 x 8

##	ID.bolnišničnega.zdravljenja	ID_ZO	Vrsta.storitve	Naziv.storitve	Datum.začetka_b
##		<int>	<int>	<int> <fct>	<date>
##	1	2787203	319130	7 NBO	2020-03-17
##	2	2815711	322315	7 NBO	2019-12-18
##	3	3015310	322959	7 NBO	2020-03-10
##	4	2760973	325345	7 NBO	2020-01-15
##	5	2780311	328229	7 NBO	2020-01-20
##	6	2821346	329757	7 NBO	2020-02-08
##	7	2950863	336771	7 NBO	2020-08-03
##	8	2783452	337548	1 SPP	2020-03-01
##	9	2896543	338157	7 SPP	2020-07-08
##	10	2926455	340040	1 SPP	2020-07-16
##	11	2970736	328930	7 NBO	2020-08-02
##	12	2918965	333928	3 REH	2020-06-29
##	13	2987891	333928	5 BOL	2020-09-09

Pri spremenljivki `Naziv.storitve` smo ročno nastavili nivoje v obeh tabelah ker:

- V tabeli A ni vseh vrednosti in bi privzeto R izpustil nevidene vrednosti.
- Z ročnim vnosom zagotovimo, da so tudi vrednosti faktorjev v obeh tabelah enake.

Sedaj, ko smo prebrali podatke, najprej samo poiščimo vrstice, katere ustrezajo pogojem za ponovni sprejem.

```
RazsirjenA <- inner_join(TabelaA, TabelaB, by = "ID_Z0",
                        suffix = c("", "_b"))
RazsirjenA <- RazsirjenA %>%
  filter(Vrsta.storitve_b == 7) %>%
  filter(Datum.zaključka_a < Datum.začetka_b,
         Datum.začetka_b < Datum.zaključka_a + days(30))
RazsirjenA
```

```
## # A tibble: 3 x 15
##   ID_BZ ID_Z0 Vrsta.storitve Naziv.storitve Datum.začetka_a Datum.zaključka_a Leto.
##   <int> <int>          <int> <fct>          <date>          <date>
## 1 2798353 319130             1 SPP            2020-03-13      2020-03-16
## 2 2797632 322959             1 SPP            2020-02-28      2020-03-04
## 3 2896543 338157             1 SPP            2020-06-08      2020-06-13
## # ... with 4 more variables: Datum.začetka_b <date>, Datum.zaključka_b <date>, Leto.:
```

Najprej smo tabeli združili po vrednosti `ID_Z0`. Tukaj smo uporabili še parameter `suffix`, da smo ohranili prvotna imena iz tabele A, tabeli B pa dodali `"_b"`. Ostala dva pogoja smo implementirali s funkcijo `filter`. V tabeli `RazsirjenA`, so sedaj v stolpcu `ID_BZ` vrednosti, pri katerih moramo dodati ponovni sprejem. Tukaj predpostavljamo, da je to primarni ključ.

V zadnjem koraku originalni tabeli A v dveh korakih dodamo manjkajoči spremenljivki.

```
#Dodajmo sprejeme.
TabelaA <- TabelaA %>%
  mutate("Sprejem_DA/NE" = factor(ID_BZ %in% RazsirjenA$ID_BZ,
                                   levels = c(TRUE, FALSE),
                                   labels = c("Da", "Ne")))

#Dodajmo trajanja_b.
left_join(TabelaA, RazsirjenA %>%
  select(ID_ZO, Trajanja_b), by = "ID_ZO", suffix = c("", "")) %>%
  mutate(Trajanja_b = replace_na(Trajanja_b, 0)) %>%
  select(ID_BZ, ID_ZO, "Sprejem_DA/NE", Trajanja_b)

## # A tibble: 12 x 4
##       ID_BZ  ID_ZO `Sprejem_DA/NE` Trajanja_b
##       <int> <int> <fct>          <dbl>
## 1  2798353 319130 Da              9
## 2  3016565 322315 Ne              0
## 3  2797632 322959 Da              0
## 4  2926031 325345 Ne              0
## 5  2950619 328229 Ne              0
## 6  2757024 329757 Ne              0
## 7  2937061 336771 Ne              0
## 8  2783452 337548 Ne              0
## 9  2896543 338157 Da             10
## 10 2926455 340040 Ne              0
## 11 2763834 345093 Ne              0
## 12 2850770 345538 Ne              0
```

Pri prvem delu uporabljamo operator `%in%` za delo z množicami in preverimo ali je `ID_BZ` tabele A v izbranih vrsticah tabele RazsirjenA. Na koncu z levim združevanjem dodamo še vrednosti `trajanja_b` iz tabele B in izpišemo okrajšan rezultat. Za izpis točno željene tabele je potrebno le spremeniti zadnji `select` in podatke shraniti nazaj v tabelo A.

Urejanje kumulativne razporednice

Iz repozitorija slovenskega COVID sledilnika (<https://github.com/sledilnik/data>) prenesemo podatke o kumulativnem številu okuženih glede na spol in starostno kategorijo (*age-cases.csv*). Preberimo datoteko v našo sejo R:

```
library(tidyverse)

df <- read_csv("./data-raw/age-cases.csv")

df
```

```
## # A tibble: 469 x 45
##   date      `age.male.0-4.todate` `age.male.5-14.todate` `age.male.15-24.todate` `age.male.25-34.todate`
##   <date>          <dbl>          <dbl>          <dbl>          <dbl>
## 1 2020-03-04            NA            NA            NA            NA
## 2 2020-03-05            NA            NA            NA            NA
## 3 2020-03-06            NA            NA            NA            NA
## 4 2020-03-07            NA            NA            NA            NA
## 5 2020-03-08            NA            NA            NA            NA
## 6 2020-03-09            NA            NA             1            NA
## 7 2020-03-10            NA            NA             1            NA
## 8 2020-03-11            NA             1             2            NA
## 9 2020-03-12            NA             5             5            NA
##10 2020-03-13            NA             5             8            NA
## # ... with 459 more rows, and 36 more variables: age.male.75-84.todate <dbl>, age.male.85+.todate <dbl>,
## #   age.female.5-14.todate <dbl>, age.female.15-24.todate <dbl>, age.female.25-34.todate <dbl>,
## #   age.female.55-64.todate <dbl>, age.female.65-74.todate <dbl>, age.female.75-84.todate <dbl>,
## #   age.female.85+.todate <dbl>, age.unknown.0-4.todate <lgl>, age.unknown.5-14.todate <lgl>, age.unknown.15-24.todate <lgl>,
## #   age.unknown.45-54.todate <dbl>, age.unknown.55-64.todate <dbl>, age.unknown.65-74.todate <dbl>,
## #   age.unknown.todate <dbl>, age.0-4.todate <dbl>, age.5-14.todate <dbl>, age.15-24.todate <dbl>,
## #   age.45-54.todate <dbl>, age.55-64.todate <dbl>, age.65-74.todate <dbl>, age.75-84.todate <dbl>, age.85+.todate <dbl>
```

Opazimo, da so podatki shranjeni v zelo široki razpredelnici. Vsak stolpec v bistvu hrani 2 spremenljivki – spol in starost. Pretvorimo podatke v urejeno obliko. Začnimo s pretvorbo v daljšo obliko:

```
df_tidy <- df %>%
  pivot_longer(cols = starts_with("age"), values_to = "cumulative")
df_tidy
```

```
## # A tibble: 20,636 x 3
##   date      name      cumulative
##   <date>    <chr>          <dbl>
## 1 2020-03-04 age.male.0-4.todate      NA
## 2 2020-03-04 age.male.5-14.todate      NA
## 3 2020-03-04 age.male.15-24.todate     NA
## 4 2020-03-04 age.male.25-34.todate     NA
## 5 2020-03-04 age.male.35-44.todate     NA
## 6 2020-03-04 age.male.45-54.todate     NA
## 7 2020-03-04 age.male.55-64.todate      1
## 8 2020-03-04 age.male.65-74.todate     NA
## 9 2020-03-04 age.male.75-84.todate     NA
## 10 2020-03-04 age.male.85+.todate      NA
## # ... with 20,626 more rows
```

Naslednji korak je, da stolpec `name` razdružimo. Izgleda, kot da je ločitveni znak pika, torej uporabimo za separator `\\.` , saj razdružujemo z regularnim izrazom:

```
df_tidy <- df %>%
  pivot_longer(cols = starts_with("age"), values_to = "cumulative") %>%
  separate(name, into = c("delete1", "sex", "age", "delete2"), "\\.")
```

```
## Warning: Expected 4 pieces. Missing pieces filled with `NA` in 6566 rows [11, 22, 33,
```



```
df_tidy
```

```
## # A tibble: 20,636 x 6
##   date      delete1 sex   age   delete2 cumulative
##   <date>    <chr>  <chr> <chr> <chr>         <dbl>
## 1 2020-03-04 age     male  0-4   todate         NA
## 2 2020-03-04 age     male  5-14  todate         NA
## 3 2020-03-04 age     male  15-24 todate         NA
## 4 2020-03-04 age     male  25-34 todate         NA
## 5 2020-03-04 age     male  35-44 todate         NA
## 6 2020-03-04 age     male  45-54 todate         NA
## 7 2020-03-04 age     male  55-64 todate          1
## 8 2020-03-04 age     male  65-74 todate         NA
## 9 2020-03-04 age     male  75-84 todate         NA
## 10 2020-03-04 age     male  85+   todate         NA
## # ... with 20,626 more rows
```

Dobimo opozorilo. Preverimo v čem je težava, tako da si s funkcijo `view()` ogledamo celoten tibble. V 11. vrstici opazimo prvo težavo, v stolpcu `age` imamo vrednost `todate`. Zakaj je do tega prišlo? Poglejmo imena stolpcev izvirne razpredelnice:

```
colnames(df)
```

```
## [1] "date"                                "age.male.0-4.todate"    "age.male.5-14.todate"
## [6] "age.male.35-44.todate"             "age.male.45-54.todate"  "age.male.55-64.todate"
## [11] "age.male.85+.todate"               "age.male.todate"        "age.female.0-4.todate"
## [16] "age.female.25-34.todate"           "age.female.35-44.todate" "age.female.45-54.todate"
## [21] "age.female.75-84.todate"           "age.female.85+.todate"  "age.female.todate"
## [26] "age.unknown.15-24.todate"          "age.unknown.25-34.todate" "age.unknown.35-44.todate"
## [31] "age.unknown.65-74.todate"          "age.unknown.75-84.todate" "age.unknown.85+.todate"
## [36] "age.5-14.todate"                   "age.15-24.todate"       "age.25-34.todate"
## [41] "age.55-64.todate"                  "age.65-74.todate"       "age.75-84.todate"
```

Opazimo, da niso vsi stolpci ločeni s 3 pikami. Imamo tudi stolpce, ki povzemajo. Na primer, `age.male.todate` vsebuje vsoto vseh okuženih moških do nekega datuma, torej je vsota stolpcev. V urejenih podatkih ne želimo povzemanj, saj ne želimo mešati posameznih

podatkov in njihovih vsot. Povzemanja lahko kasneje izračunamo sami. Zadevo rešimo tako, da iz stolpca `name` v daljši obliki izberemo samo tiste stolpce, ki vsebujejo 3 pike, pri čemer imamo okoli pike vedno nek tekst. Uporabimo `str_detect()` in regularne izraze:

```
df_tidy <- df %>%
  pivot_longer(cols = starts_with("age"), values_to = "cumulative") %>%
  filter(str_detect(name, "[:alpha:]*\\.[[:alpha:]]*\\.([0-9-])*\\.[:alpha:]*")) %>%
  separate("name", into = c("delete1", "sex", "age", "delete2"), sep = "\\.") %>%
  select(date, sex, age, cumulative)
df_tidy
```

```
## # A tibble: 12,663 x 4
##   date      sex    age    cumulative
##   <date>    <chr> <chr>         <dbl>
## 1 2020-03-04 male   0-4           NA
## 2 2020-03-04 male   5-14          NA
## 3 2020-03-04 male  15-24          NA
## 4 2020-03-04 male  25-34          NA
## 5 2020-03-04 male  35-44          NA
## 6 2020-03-04 male  45-54          NA
## 7 2020-03-04 male  55-64           1
## 8 2020-03-04 male  65-74          NA
## 9 2020-03-04 male  75-84          NA
## 10 2020-03-04 female 0-4           NA
## # ... with 12,653 more rows
```

Spremenimo manjkajoče vrednosti v 0:

```
df_tidy <- df %>%
  pivot_longer(cols = starts_with("age"), values_to = "cumulative") %>%
  filter(str_detect(name, "[:alpha:]*\\.[[:alpha:]]*\\.([0-9-])*\\.[:alpha:]*")) %>%
  separate("name", into = c("delete1", "sex", "age", "delete2"), sep = "\\.") %>%
  select(date, sex, age, cumulative) %>%
  mutate(cumulative = replace_na(cumulative, 0))
df_tidy
```

```
## # A tibble: 12,663 x 4
##   date      sex    age    cumulative
##   <date>    <chr> <chr>      <dbl>
## 1 2020-03-04 male   0-4         0
## 2 2020-03-04 male   5-14        0
## 3 2020-03-04 male  15-24        0
## 4 2020-03-04 male  25-34        0
## 5 2020-03-04 male  35-44        0
## 6 2020-03-04 male  45-54        0
## 7 2020-03-04 male  55-64        1
## 8 2020-03-04 male  65-74        0
## 9 2020-03-04 male  75-84        0
## 10 2020-03-04 female 0-4         0
## # ... with 12,653 more rows
```

Preostane nam še pretvorba kumulativnih podatkov v dnevne. Trenutno imamo za vsako kombinacijo spola in starosti podano vsoto okuženih do tistega datuma, na primer:

```
df_tmp <- filter(df_tidy, sex == "female", age == "25-34")
df_tmp$cumulative
```

```
## [1] 0 0 1 3 3 5 8 15 19 22 26 28 30
## [27] 60 63 67 71 72 73 74 77 81 86 90 94 95
## [53] 109 110 110 111 112 112 112 112 112 114 114 114 114
## [79] 115 115 115 116 116 116 116 116 116 116 116 116 116
## [105] 120 121 121 122 122 122 124 125 125 125 127 127 127
## [131] 153 153 155 158 159 160 161 161 162 164 167 168 169
## [157] 181 181 182 183 187 192 193 196 196 196 201 205 209
## [183] 239 246 250 254 257 261 269 279 285 297 308 313 326
## [209] 475 489 503 517 539 556 560 566 601 632 665 694 727
## [235] 1915 2001 2121 2360 2588 2743 2868 3001 3046 3127 3293 3424 3544
## [261] 5103 5253 5348 5400 5508 5708 5850 5981 6109 6205 6256 6339 6511
## [287] 8289 8426 8572 8693 8790 8823 8942 9121 9314 9466 9490 9543 9594
## [313] 11716 11869 12032 12172 12286 12411 12457 12478 12637 12759 12890 13011 13134 1
## [339] 14402 14447 14474 14498 14638 14782 14868 14952 14985 15009 15068 15142 15208 1
## [365] 16017 16070 16134 16160 16173 16214 16272 16336 16398 16459 16504 16517 16586 1
## [391] 17401 17501 17602 17688 17762 17814 17831 17848 17931 18044 18112 18200 18243 1
## [417] 18995 19012 19074 19101 19165 19236 19304 19337 19348 19435 19513 19580 19635 1
## [443] 20098 20128 20141 20151 20170 20205 20233 20252 20277 20286 20290 20316 20339 2
## [469] 20494
```


Kako pretvoriti kumulativne podatke v dnevne? Kumulativnemu vektor moramo enostavno odšteti enak vektor, premaknjen za en korak naprej. Na primer:

```
x_cum <- c(1, 5, 6, 7)
x_dly <- x_cum - c(0, x_cum[1:3])
x_cum

## [1] 1 5 6 7

x_dly

## [1] 1 4 1 1
```

V R imamo za to funkcijo `diff` :

```
x_cum <- c(1, 5, 6, 7)
x_dly <- c(x_cum[1], diff(x_cum))
x_cum
```

```
## [1] 1 5 6 7
```

```
x_dly
```

```
## [1] 1 4 1 1
```

Uporabimo sedaj to funkcijo, da dobimo dnevne podatke. Pri tem moramo biti pozorni, da so kumulativne vrednosti podane za vsak spol in starost posebej. Torej moramo podatke tudi grupirati:

```
df_tidy <- df %>%
  pivot_longer(cols = starts_with("age"), values_to = "cumulative") %>%
  filter(str_detect(name, "[:alpha:]*\\.[:alpha:]*\\. [0-9-]*\\.[:alpha:]*")) %>%
  separate("name", into = c("delete1", "sex", "age", "delete2"), sep = "\\.") %>%
  select(date, sex, age, cumulative) %>%
  mutate(cumulative = replace_na(cumulative, 0)) %>%
  group_by(sex, age) %>%
  mutate(daily = c(cumulative[1], diff(cumulative)))
df_tidy
```

```
## # A tibble: 12,663 x 5
## # Groups:   sex, age [27]
##   date      sex  age cumulative daily
##   <date>    <chr> <chr>      <dbl> <dbl>
## 1 2020-03-04 male   0-4         0     0
## 2 2020-03-04 male   5-14        0     0
## 3 2020-03-04 male  15-24        0     0
## 4 2020-03-04 male  25-34        0     0
## 5 2020-03-04 male  35-44        0     0
## 6 2020-03-04 male  45-54        0     0
## 7 2020-03-04 male  55-64        1     1
## 8 2020-03-04 male  65-74        0     0
## 9 2020-03-04 male  75-84        0     0
## 10 2020-03-04 female 0-4         0     0
## # ... with 12,653 more rows
```

```
df_tidy %>%
  filter(sex == "female", age == "25-34")
```

```
## # A tibble: 469 x 5
## # Groups:   sex, age [1]
##   date      sex  age cumulative daily
##   <date>    <chr> <chr>      <dbl> <dbl>
## 1 2020-03-04 female 25-34         0     0
## 2 2020-03-05 female 25-34         0     0
## 3 2020-03-06 female 25-34         1     1
## 4 2020-03-07 female 25-34         3     2
## 5 2020-03-08 female 25-34         3     0
## 6 2020-03-09 female 25-34         5     2
## 7 2020-03-10 female 25-34         8     3
## 8 2020-03-11 female 25-34        15     7
## 9 2020-03-12 female 25-34        19     4
## 10 2020-03-13 female 25-34        22     3
## # ... with 459 more rows
```

Urejene podatke še shranimo v mapo data-clean :

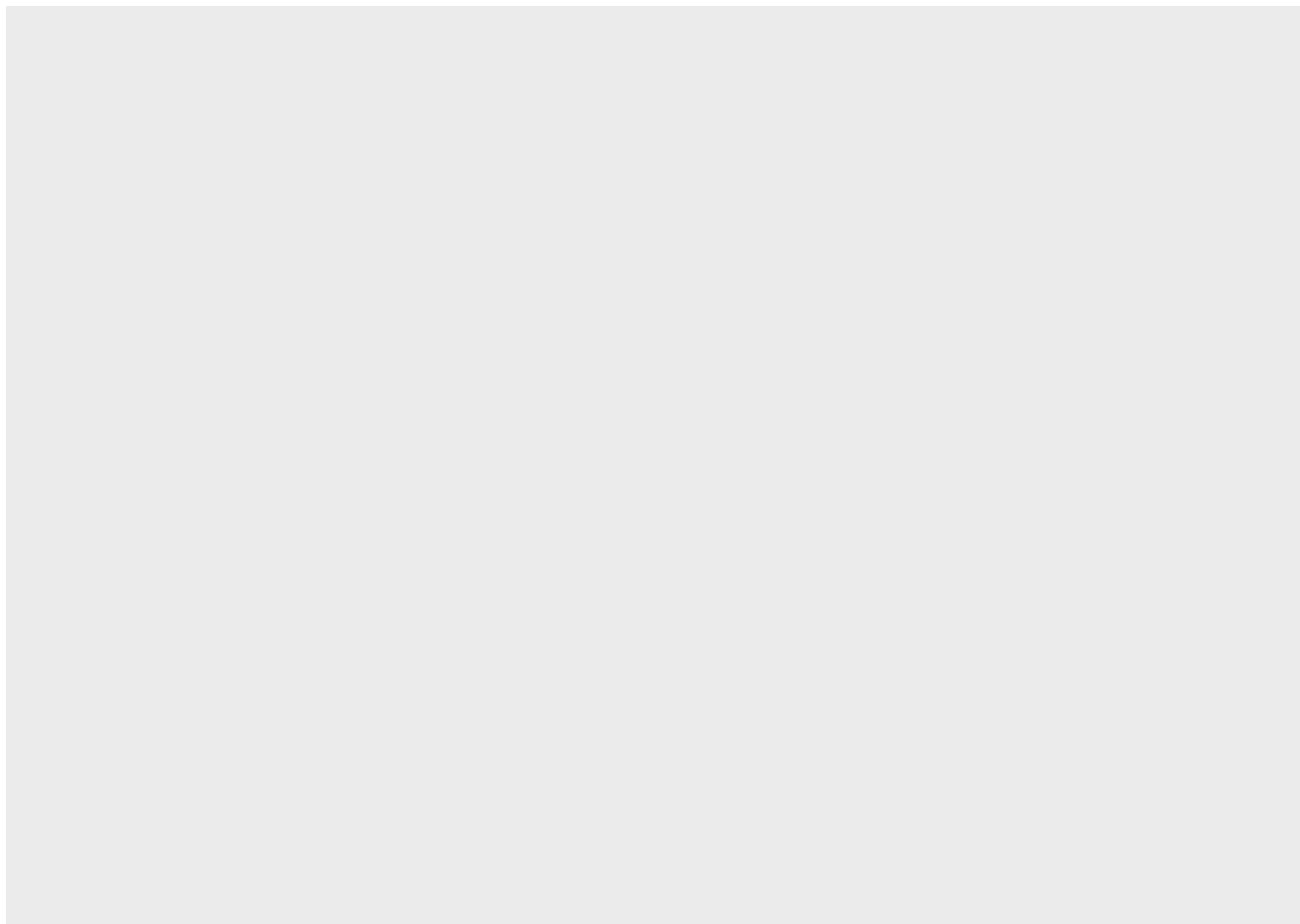
```
dir.create("./data-clean/") # Če še ni mape data-clean jo ustvarimo.  
write_csv2(df_tidy, "./data-clean/age-cases-tidy.csv")
```

Osnove grafov z ggplot2

Osnovni paket v tidyverse je **ggplot2**, ki je namenjen izrisovanju grafov. Paket **ggplot2** implementira sistematičen formalni jezik za opisovanje grafov. To naredi paket dosti bolj zmožljiv, vendar na videz tudi bolj zahtevnega.

Osnovna funkcija za izris grafov je `ggplot()`. Ta že sama po sebi izriše prazen graf.

```
ggplot()
```


Če želimo dejanski izris grafa podatkov pa moramo podati še tri ključne elemente:

- **Podatke.**
- **Tip grafa** – Kako naj bodo podatki predstavljeni na grafu, lahko jih podamo tudi več.
- **Estetike** – x-os, y-os, barve točk, skupine podatkov, itd.

Poglejmo si različne osnovne grafe na podatkih portugalskih požarov.

```
pozari <- read_csv2("./data-raw/forest-fires.csv")
```

```
pozari
```

```
## # A tibble: 517 x 13
```

```
##       X      Y month day   FFMC_index DMC_index DC_index ISI_index temp  RH  wind
##   <dbl> <dbl> <chr> <chr>   <dbl>    <dbl>   <dbl>   <dbl> <dbl> <dbl> <dbl>
## 1     7     5 mar  fri     86.2    26.2    94.3     5.1  8.2   51   6.7
## 2     7     4 oct  tue     90.6    35.4   669.     6.7  18    33   0.9
## 3     7     4 oct  sat     90.6    43.7   687.     6.7  14.6   33   1.3
## 4     8     6 mar  fri     91.7    33.3    77.5     9    8.3   97    4
## 5     8     6 mar  sun     89.3    51.3   102.     9.6  11.4   99   1.8
## 6     8     6 aug  sun     92.3    85.3   488      14.7  22.2   29   5.4
## 7     8     6 aug  mon     92.3    88.9   496.     8.5  24.1   27   3.1
## 8     8     6 aug  mon     91.5   145.   608.    10.7   8    86   2.2
## 9     8     6 sep  tue     91    130.   693.     7   13.1   63   5.4
## 10    7     5 sep  sat     92.5    88    699.     7.1  22.8   40    4
## # ... with 507 more rows
```

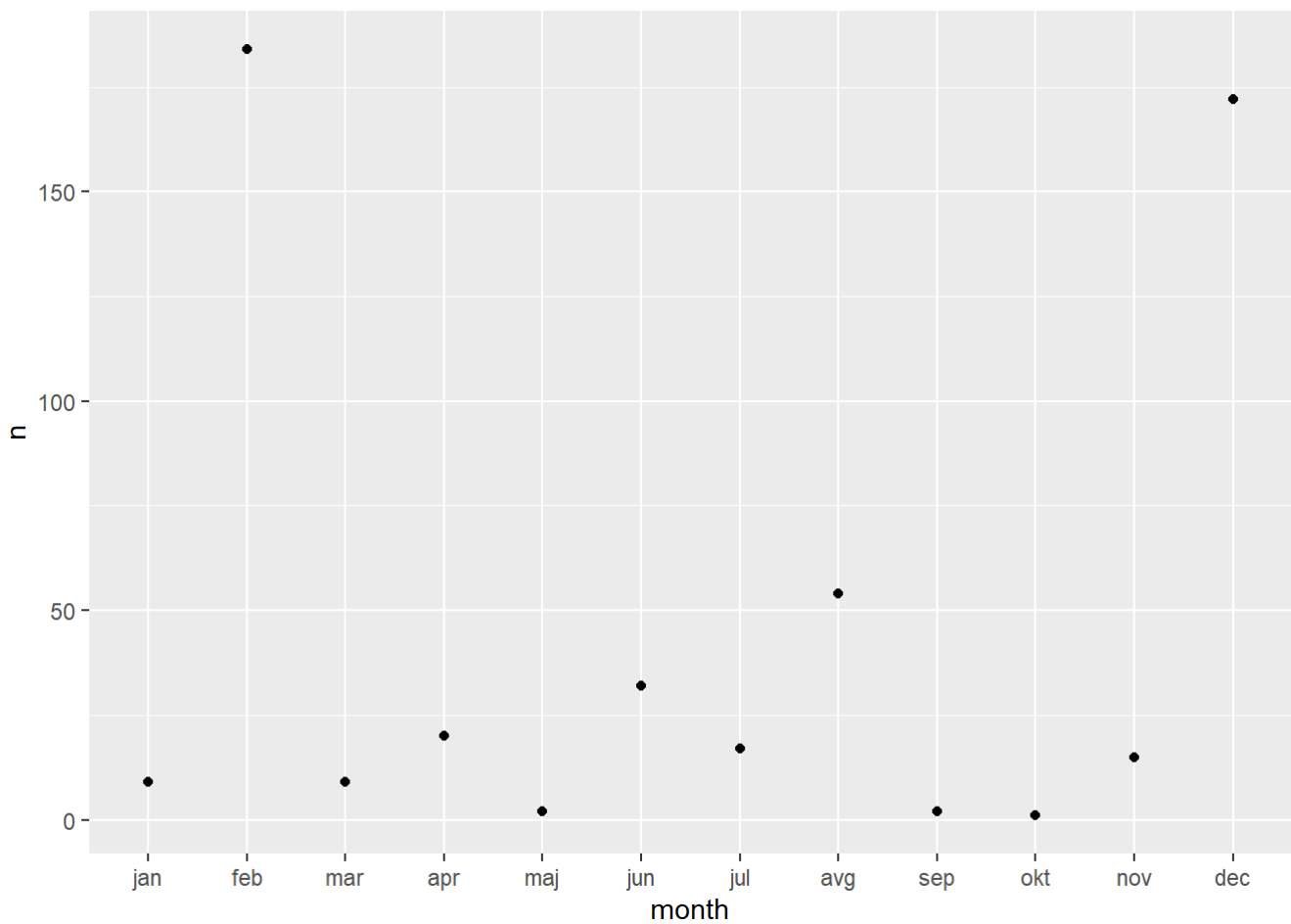

Izrišimo najprej število požarov glede na posamezen mesec. Tukaj smo pretvorili mesece v ordinalno spremenljivko, da bo tudi izpis avtomatsko urejen po mesecih.

```
pozari_per_m <- pozari %>%
```

```
  mutate(month = factor(month, labels = c("jan", "feb", "mar", "apr",
                                           "maj", "jun", "jul", "avg",
                                           "sep", "okt", "nov", "dec"),
                    ordered = T)) %>% count(month)
```

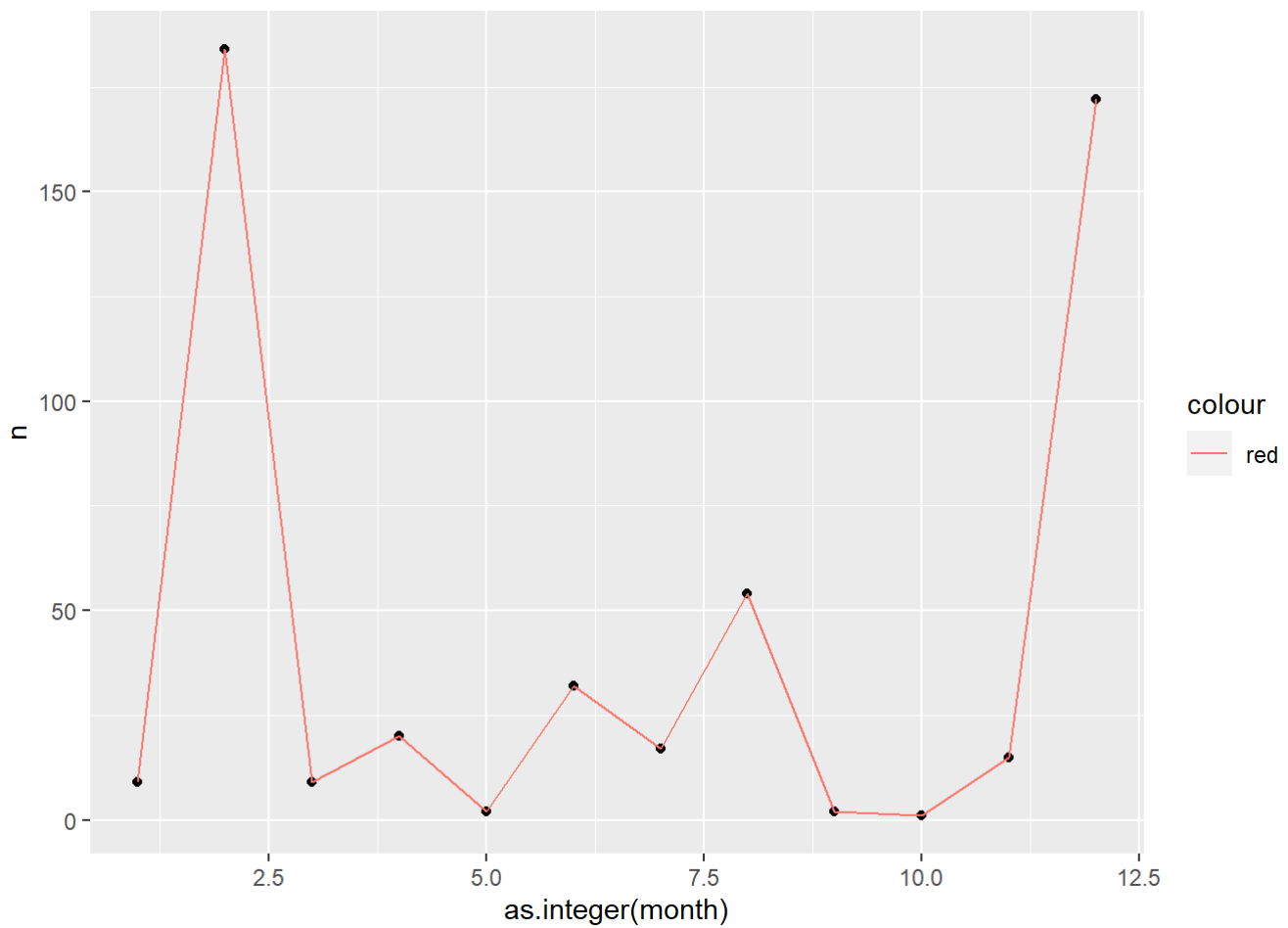
```
ggplot(pozari_per_m, aes(x = month, y = n)) +
  geom_point()
```


Tip grafa podamo z eno izmed družine funkcij `geom_`. Lahko podamo tudi več geomov, če so le-ti kompatibilni. Posebej tudi dodajamo estetike. Dodajmo še rdečo črto.

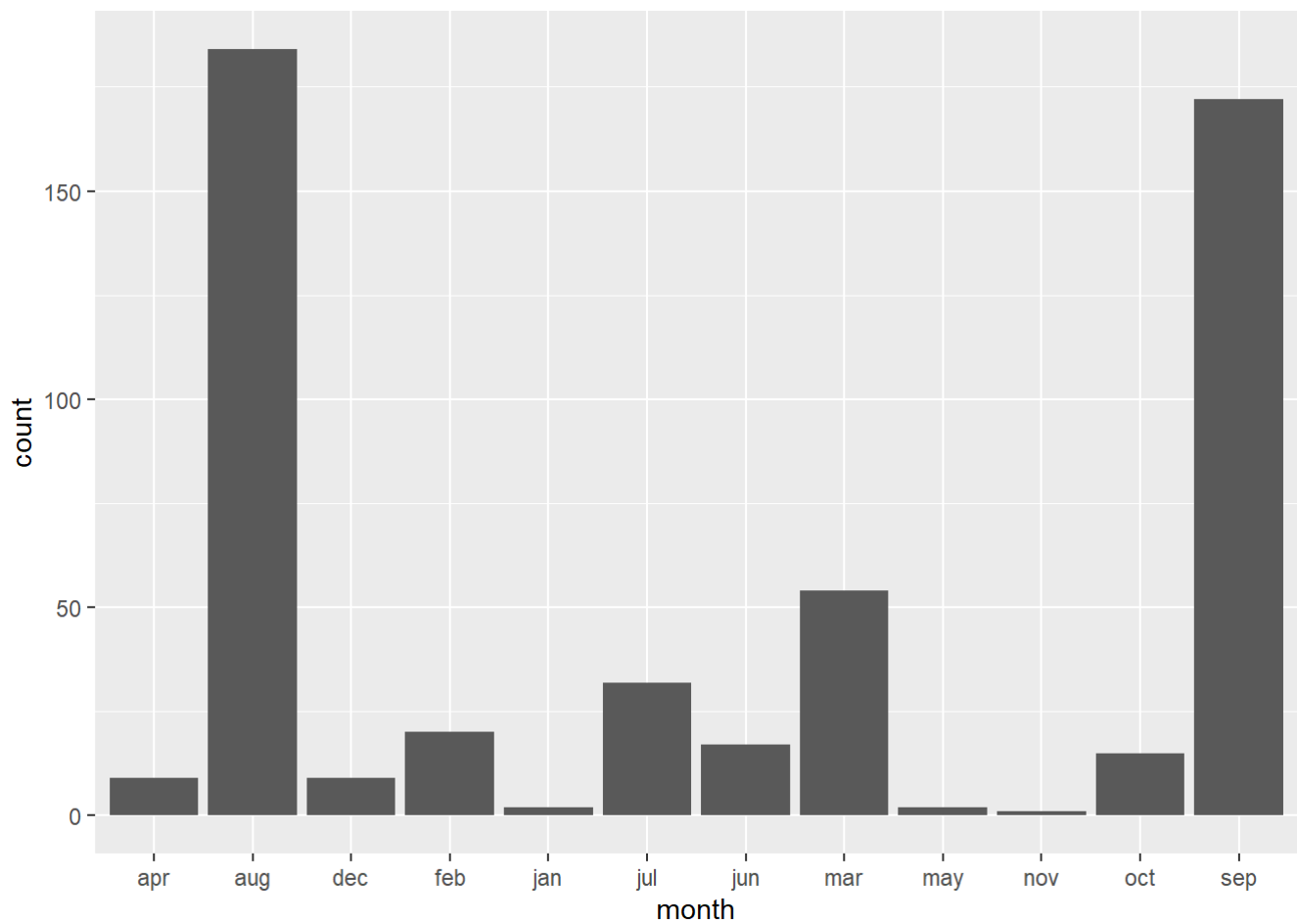
```
ggplot(pozari_per_m, aes(x = as.integer(month), y = n)) +  
  geom_point() +  
  geom_line(aes(colour = "red"))
```


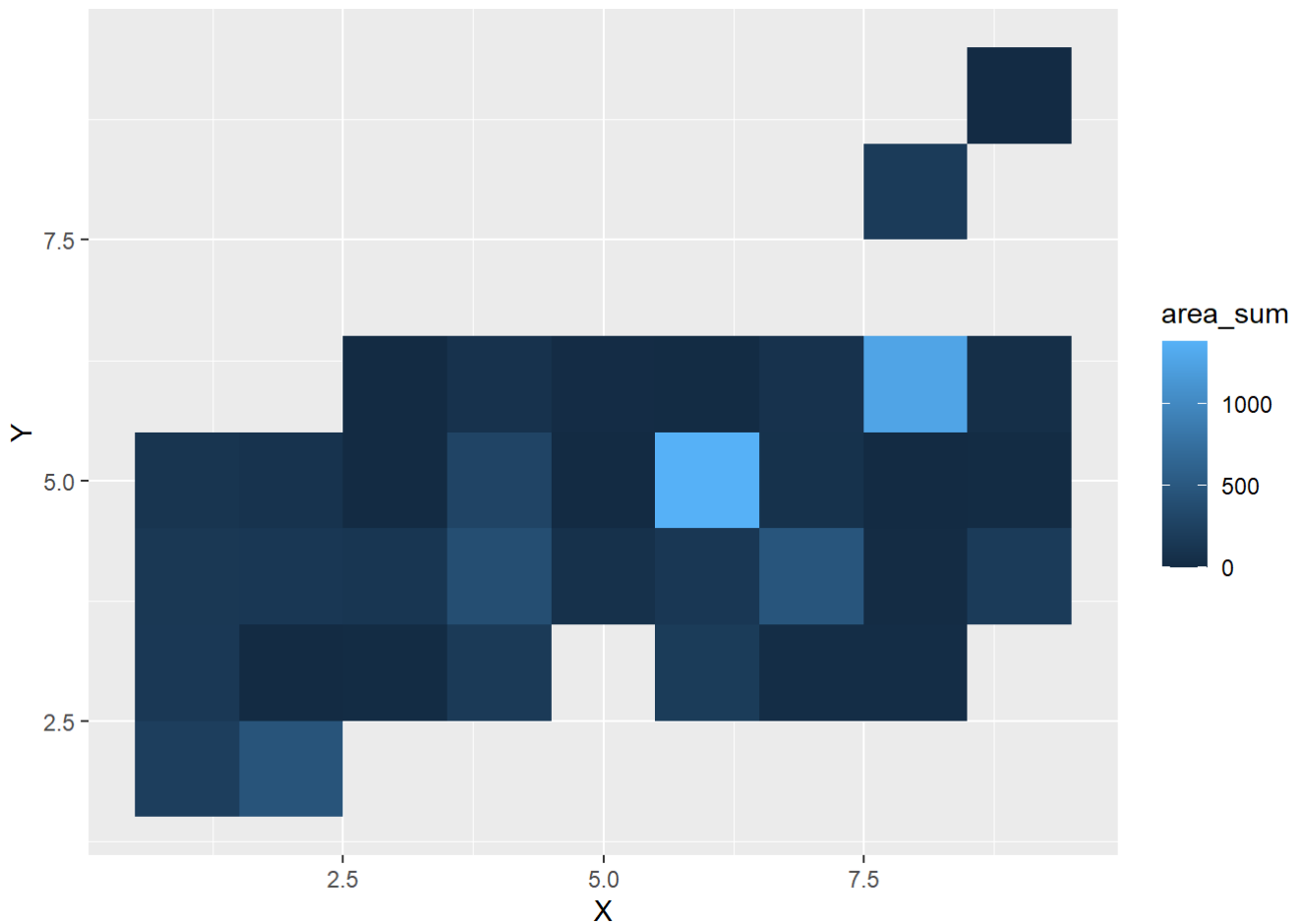
Zgornje podatke bi lahko izrisali tudi v obliki stolpičnega diagrama s funkcijo `geom_bar()`, ki pa že implicitno prešteje število vrstic za vsako vrednost x-a.

```
ggplot(pozari, aes(x = month)) + geom_bar()
```


Naredimo še vročinski (heat) diagram.

```
pozari_xy <- pozari %>%  
  group_by(X, Y) %>%  
  mutate(area_sum = sum(area))  
ggplot(pozari_xy, aes(x = X, y = Y, fill = area_sum)) +  
  geom_tile()
```

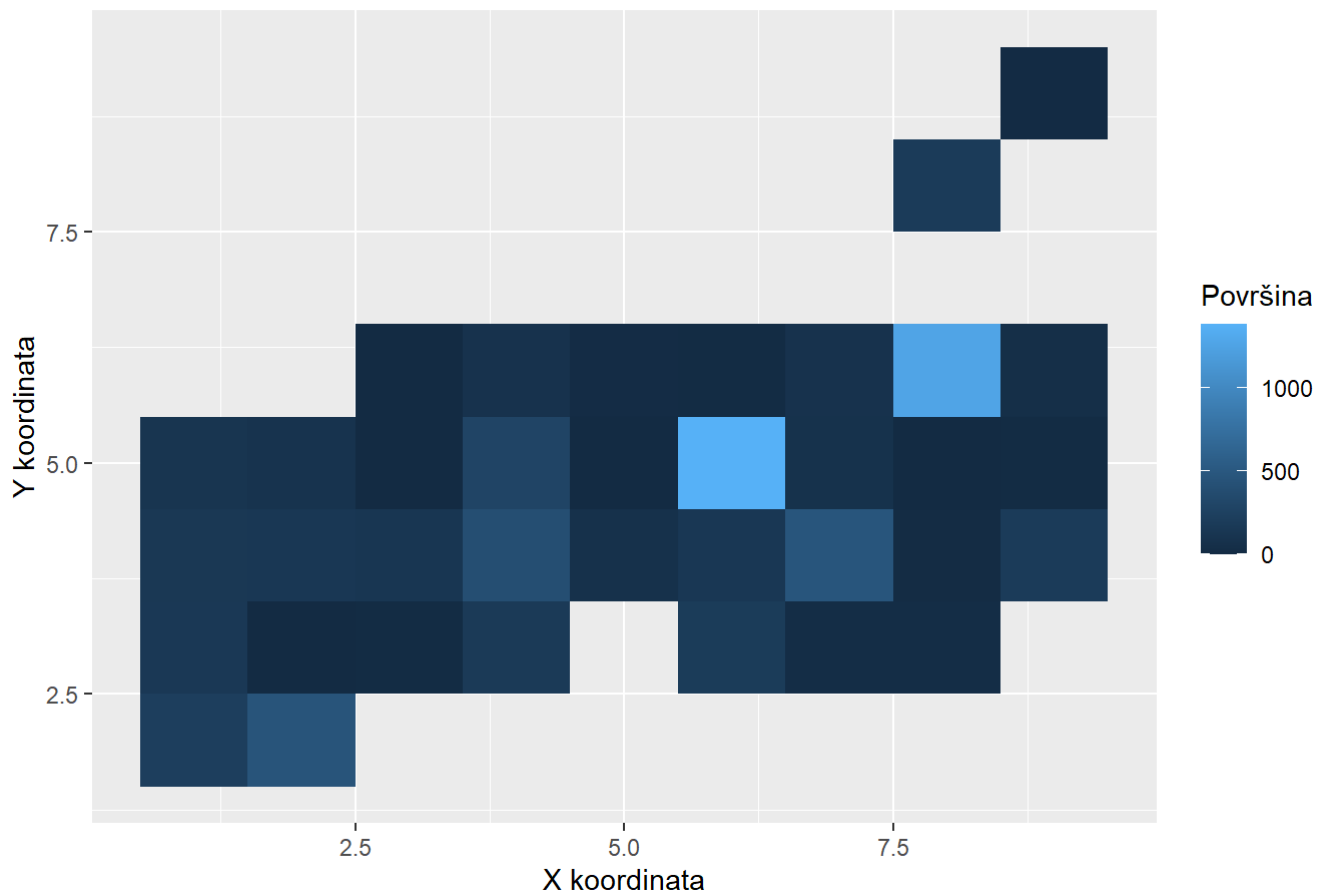

Spreminjanje fontov na grafu

Dodajmo bolj opisna imena osi grafov in naslov.

```
pozari_xy <- pozari %>%
  group_by(X, Y) %>%
  mutate(area_sum = sum(area))
ggplot(pozari_xy, aes(x = X, y = Y, fill = area_sum)) +
  geom_tile() +
  labs(x = "X koordinata", y = "Y koordinata",
       title = "Intenziteta požarov glede na koordinate.",
       fill = "Površina")
```

Intenziteta požarov glede na koordinate.

Da spremenimo pisavo je v R najprej potrebno naložiti nove pisave. Nekaj pisav je že nameščenih, katere lahko vidimo s funkcijo `windowsFonts()` .

```
head(windowsFonts())
```

```
## $serif
## [1] "TT Times New Roman"
##
## $sans
## [1] "TT Arial"
##
## $mono
## [1] "TT Courier New"
```

Pri prvem poganjanju so ponavadi na OS Windows na voljo le tri pisave. Da namestimo še ostale pisave uporabimo paket **extrafont**. Da paket naloži vse pisave uporabimo `font_import()` . To funkcijo poženemo samo enkrat, nalaganje pa lahko traja nekaj minut. Nato v R-ju naložimo fonte z `loadfonts(device = "win")` , ki naloži vse pisave, ki jih najde na sistemu.

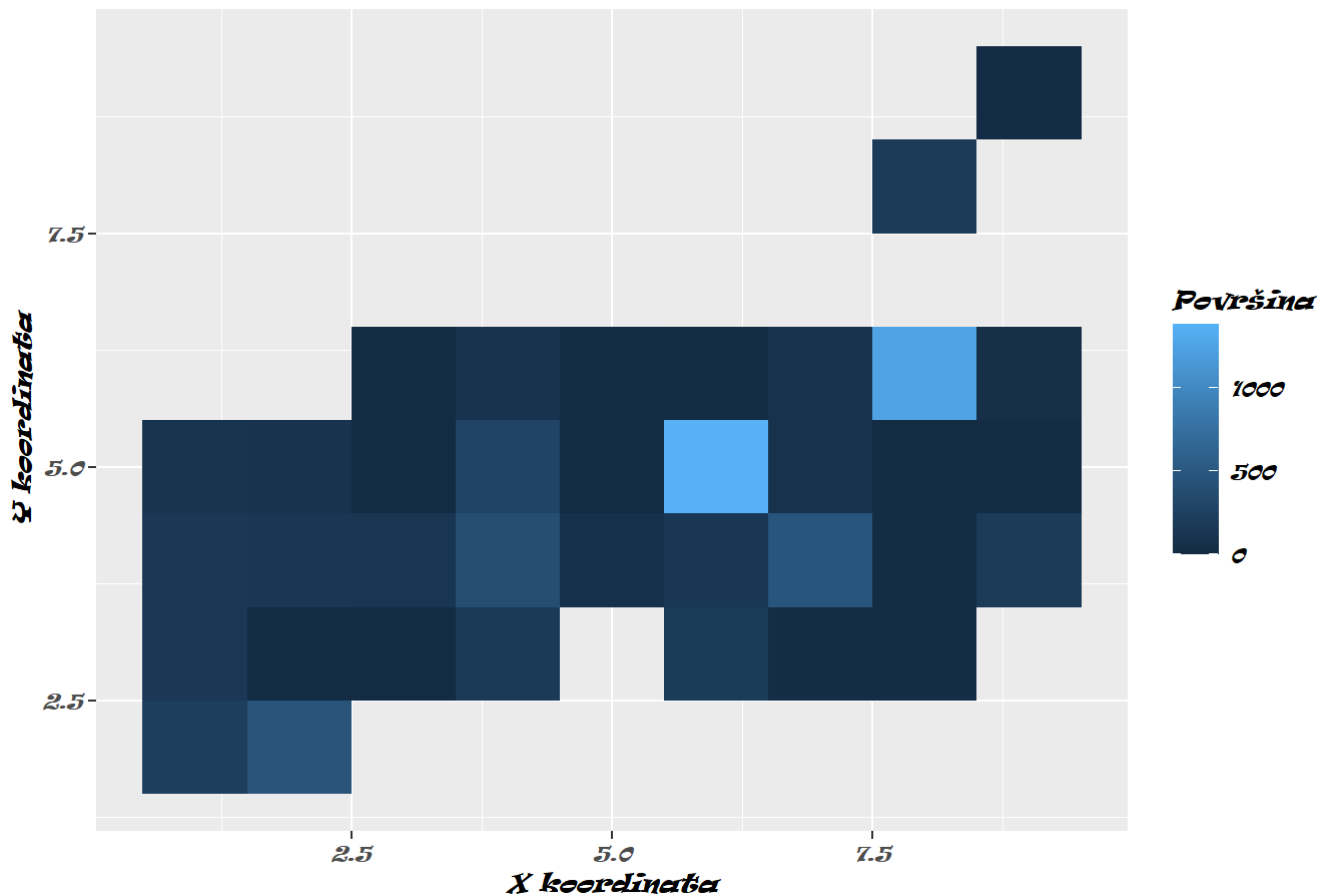
```
library(extrafont)
#font_import() # Naloži vse pisave, ki jih dobi.
loadfonts(device = "win", quiet = TRUE)
cat(str_c("Število najdenih pisav: ", length(windowFonts())))
```

```
## Število najdenih pisav: 207
```

Izrišimo sedaj graf s pisavo 'Ravie':

```
pozari_xy <- pozari %>%
  group_by(X, Y) %>%
  mutate(area_sum = sum(area))
ggplot(pozari_xy, aes(x = X, y = Y, fill = area_sum)) +
  geom_tile() +
  labs(x = "X koordinata", y = "Y koordinata",
       title = "Intenziteta požarov glede na koordinate.",
       fill = "Površina") +
  theme(text=element_text(size=9, family="Ravie", face = "italic"))
```

Intenziteta požarov glede na koordinatje.

Shranjevanje grafov

S funkcijo `ggsave()` iz knjižnice `ggplot2` lahko grafe tipa `ggplot` shranimo v enem izmed popularnih formatov. Dobra praksa dela z grafi je, da jih najprej shranimo v spremenljivko. Nato jih lahko izrišemo ali njihovo podobo shranimo v datoteko:

```
graf <- ggplot(pozari_xy, aes(x = X, y = Y, fill = area_sum)) +  
  geom_tile()
```

```
dir.create("./data-plots/")
```

```
ggsave("./data-plots/graf.jpg", plot = graf, width = 4, height = 3, dpi = 300)
```

```
ggsave("./data-plots/graf.png", width = 4, height = 3, dpi = 300)
```

```
ggsave("./data-plots/graf.pdf", width = 4, height = 3, dpi = 300)
```

```
getwd()
```

```
## [1] "C:/Users/Gregor/Documents/shared_files/workshops/urejanje-podatkov/izbrane-teme"
```

Funkcija `ggsave()` bo iz končnice sama zaznala željeni format shranjevanja in primerno shranila graf v datoteko.

Za shranjevanje osnovnih R-jevih grafov, pa lahko preusmerite izrise v datoteko. Shranimo preprost graf v png sliko.

```
getwd()
```

```
## [1] "C:/Users/Gregor/Documents/shared_files/workshops/urejanje-podatkov/izbrane-teme"
```

```
png("./data-plots/grafR.png")
plot(pozari$temp, type = "l", col = "blue")
lines(pozari$wind, type = "l", col = "red")
dev.off() # Povrnemo izrise nazaj v R.
```

```
## png
```

```
## 2
```

Izrisujemo lahko tudi v pdf datoteke, kjer bo vsak graf izrisan na svojo stran. Grafi so v pdf datoteki shranjeni vektorsko.

```
pdf("./data-plots/grafR.pdf")
plot(pozari$temp, type = "l", col = "blue")
lines(pozari$wind, type = "l", col = "red")
plot(pozari$wind, type = "l", col = "red")
dev.off() # Povrnemo izrise nazaj v R.
```

```
## png
```

```
## 2
```

Paket `data.table`

Včasih se srečamo s podatkovnimi množicami, ki imajo veliko število zapisov, na primer milijon, 100 milijonov, ali več. Največja omejitev za delo z velikimi podatkovnimi množicami v R je velikost pomnilnika (ang. memory, RAM), saj R vse podatke hrani v pomnilniku. Za primer, numerični vektor dolžine 100 milijonov zasede 800 MB prostora. V kolikor nam pomnilnik dopušča uporabo podatkov, je naslednja ovira čas procesiranja posameznih operacij. V takšnih primerih je smiselno uporabiti programsko opremo (oziroma pakete), ki so namensko razviti za delo z večjo količino podatkov. V R je temu namenjen paket **data.table**. V tem paketu obstaja objekt `data.table`, ki je drugačna različica `data.frame`. Data table ima tri dimenzije `data.table[i, j, by]`:

- `i` Izbira vrstic in urejanje glede na vrednosti v stolpcih. V dplyr sta za to na voljo glagola `filter()` in `arrange()`.
- `j` Izbira stolpcev, spreminjanje vrednosti stolpcev in povzemanje. V dplyr so za to na voljo glagoli `select()`, `mutate()` in `summarise()`.
- `by` Kako združimo podatke pri operacijah. V dplyr je za to na voljo glagol `group_by()`.

Paketa `data.table` ne bomo spoznali podrobneje, v kolikor želite več informacij predlagamo ta uvod v paket: <https://cran.r-project.org/web/packages/data.table/vignettes/datatable-intro.html>. Za diskusijo o razlikah, prednostih in slabostih obeh paketov (dplyr in `data.table`) predlagamo ogled tega vprašanja (in odgovorov): <https://stackoverflow.com/questions/21435339/data-table-vs-dplyr-can-one-do-something-well-the-other-cant-or-does-poorly>.

Vsekakor takšnih podatkovnih množic ne smemo zamenjati z velepodatki (big data), kjer so množice tako velike, da standardna programska oprema za delo s podatki z njimi ni zmožna delati. V takih primerih se poslužimo programske opreme za velepodatke, kot so, na primer, Hadoop, MongoDB, Apache Spark, itd.

Paket dplyr lahko razširimo s paketom **dtplyr** (<https://github.com/tidyverse/dtplyr>), ki ga namestimo z ukazom `install.packages(dtplyr)`. Ta nam omogoča uporabo sintakse paketa dplyr, z učinkovitostjo paketa `data.table`. To naredi tako, da v ozadju dplyr kodo prevede v `data.table` kodo. Sicer vseeno deluje nekoliko počasneje kot `data.table`, ampak je razlika večinoma zanemarljiva.

Poglejmo si preprost primer, kjer generiramo podatke in na njih izvedemo nekaj operacij. Zadevo bomo naredili v dplyr, `data.table` in dtplyr ter sočasno merili čas izvajanja operacij. Tudi `data.table` dopušča uporabo operatorja pipe. V paketu dtplyr imamo funkcijo `lazy_dt()` katera omogoči t. i. leno ovrednotenje (lazy evaluation). V dplyr se operacije izvajajo požrešno, ena za drugo, kot so zapisane. Leno ovrednotenje pa omogoča, da se operacije ne izvedejo, dokler na koncu ne kličemo funkcije `as_tibble()`. To omogoča veliko hitrejšo izvedbo.


```

library(data.table)
library(dtplyr)

# Generirani podatki, da lahko poljubno nastavimo število primerov. -----
n          <- 100000000
x          <- rnorm(n)
price      <- rnorm(n, 5000, 100)
all_types  <- apply(expand.grid(LETTERS, LETTERS, 0:9), 1, paste, collapse=".")
types      <- sample(all_types, n, replace = T)

tib_dplyr  <- tibble(x = x, price = price, type = types)
dt_dtplyr  <- lazy_dt(data.table::data.table(x = x, price = price,
                                              type = types))
dt_dtable  <- data.table::data.table(x = x, price = price, type = types)

# dplyr -----
t1 <- Sys.time()
tib_dplyr %>%
  group_by(type) %>%
  summarise(mean_price = mean(price))

```

```
## # A tibble: 6,760 x 2
##   type mean_price
##   <chr>      <dbl>
## 1 A.A.0      4999.
## 2 A.A.1      5001.
## 3 A.A.2      4998.
## 4 A.A.3      5000.
## 5 A.A.4      5000.
## 6 A.A.5      4999.
## 7 A.A.6      5000.
## 8 A.A.7      4999.
## 9 A.A.8      5000.
## 10 A.A.9      5002.
## # ... with 6,750 more rows
```

```
t2 <- Sys.time()
```

```
t2 - t1
```

```
## Time difference of 12.24985 secs
```

```
# data.table -----
```

```
t1 <- Sys.time()
```

```
dt_dtable[, sum(price), keyby=type]
```

```
##           type      V1
##    1: A.A.0 74301633
##    2: A.A.1 74261489
##    3: A.A.2 75041587
##    4: A.A.3 74208535
##    5: A.A.4 73933456
##    ---
## 6756: Z.Z.5 73947906
## 6757: Z.Z.6 74580987
## 6758: Z.Z.7 74086744
## 6759: Z.Z.8 73811624
## 6760: Z.Z.9 74098284
```

```
t2 <- Sys.time()
t2 - t1
```

```
## Time difference of 4.883885 secs
```

```
# dtplyr -----
t1 <- Sys.time()
dt_dtplyr %>%
  group_by(type) %>%
  summarise(mean_price = mean(price)) %>%
  as_tibble()
```

```
## # A tibble: 6,760 x 2
##   type mean_price
##   <chr>      <dbl>
## 1 A.A.0      4999.
## 2 A.A.1      5001.
## 3 A.A.2      4998.
## 4 A.A.3      5000.
## 5 A.A.4      5000.
## 6 A.A.5      4999.
## 7 A.A.6      5000.
## 8 A.A.7      4999.
## 9 A.A.8      5000.
## 10 A.A.9      5002.
## # ... with 6,750 more rows
```

```
t2 <- Sys.time()
t2 - t1
```

```
## Time difference of 4.266872 secs
```

Opazimo, da dtplyr in data.table delujeta veliko hitreje kot dplyr. Koliko hitreje je odvisno od večih parametrov, na primer, koliko podatkov imamo, koliko različnih skupin v združevanju, katere operacije izvajamo in podobno. Za bolj podrobno časovno primerjavo predlagamo obisk strani <https://github.com/Rdatatable/data.table/wiki/Benchmarks-%3A-Grouping> in https://iyarlin.github.io/2020/05/26/dtplyr_benchmarks/.

Še ena primerjava kode med paketi, ki pa je v knjigi ne bomo izvedli, zaradi nekoliko večje časovne zahtevnosti:

```

# dplyr -----
t1 <- Sys.time()
tib_dplyr %>%
  filter(x < 2) %>%
  group_by(type) %>%
  mutate(price_stand = (price - mean(price)) / sd(price)) %>%
  summarize(mean_price_stand = mean(price_stand))
t2 <- Sys.time()
t2 - t1

# data.table -----
t1 <- Sys.time()
dt_dtable %>%
  .[x < 2] %>%
  .[, price_stand := (price - mean(price)) / sd(price), by = type] %>%
  .[, .(mean_price_stand = mean(price_stand)), keyby = type]
t2 <- Sys.time()
t2 - t1

# dtplyr -----
t1 <- Sys.time()
dt_dtplyr %>%
  filter(x < 2) %>%
  group_by(type) %>%
  mutate(price_stand = (price - mean(price)) / sd(price)) %>%
  summarize(mean_price_stand = mean(price_stand)) %>%
  as_tibble() # To vrstico moramo zapisati, v koliko želimo da se ukaz izvede!
t2 <- Sys.time()
t2 - t1

```

Povezava med R in podatkovnimi bazami

Pogosto podatke pridobimo iz podatkovnih baz, ki so namenjene hranjenju in analizi večjih podatkovnih zbirk. Za delo s podatkovnimi bazami običajno uporabljamo programski jezik SQL. V R obstaja več paketov, ki nam omogočajo povezavo na podatkovno bazo. Najbolj popularni so **DBI**, **odbc** in **dbplyr** (slednja oba temeljita na DBI). Ti paketi delujejo z uveljavljenimi sistemi za upravljanje podatkovnih baz, kot so MySQL, PostgreSQL in SQLite ter veliko komercialnimi podatkovnimi bazami.

Poglejmo si primer uporabe podatkovne baze. Na pomnilniku bomo ustvarili začasno bazo. V praksi bi se s tem povezali na poljubno bazo, več informacij lahko poiščete na:

<https://db.rstudio.com/>.

```
library(dbplyr)
library(DBI)
con <- dbConnect(RSQLite::SQLite(), ":memory:") # Ustvarimo začasno bazo (RAM).
dbWriteTable(con, "age-cases-clean", df_tidy) # Shranimo podatke v bazo.
df_tidy_from_db <- dbReadTable(con, "age-cases-clean") # Preberemo podatke v R.
head(df_tidy_from_db)
```

##	date	sex	age	cumulative	daily
## 1	18325	male	0-4	0	0
## 2	18325	male	5-14	0	0
## 3	18325	male	15-24	0	0
## 4	18325	male	25-34	0	0
## 5	18325	male	35-44	0	0
## 6	18325	male	45-54	0	0

Paket dbplyr nam omogoča uporabo sintakse dplyr kar na bazi. Interno bo prevedel dplyr kodo v SQL in poizvedbe (transformacije) izvedel direktno na bazi. S tem lahko potem upravljamo tudi z večjo količino podatkov, kot pa jih lahko naložimo v R! Poglejmo si primer:

```
# S tbl() dostopamo do razpredelnice na bazi.
razpredelnica_na_bazi <- tbl(con, "age-cases-clean")
razpredelnica_na_bazi
```

```
## # Source:   table<age-cases-clean> [?? x 5]
## # Database: sqlite 3.35.5 [:memory:]
##    date sex    age    cumulative daily
##    <dbl> <chr> <chr>      <dbl> <dbl>
##  1 18325 male   0-4         0      0
##  2 18325 male   5-14        0      0
##  3 18325 male  15-24        0      0
##  4 18325 male  25-34        0      0
##  5 18325 male  35-44        0      0
##  6 18325 male  45-54        0      0
##  7 18325 male  55-64        1      1
##  8 18325 male  65-74        0      0
##  9 18325 male  75-84        0      0
## 10 18325 female 0-4         0      0
## # ... with more rows
```

Opazimo, da dostopamo do razpredelnice naravnost v bazi. Izračunajmo sedaj vsoto dnevnih obolelih za spol in starost kar na bazi. Najprej pripravimo dplyr kodo:

```
povzemi <- razpredelnica_na_bazi %>%
  group_by(sex, age) %>%
  summarise(sum(daily))
povzemi %>% show_query() # Prikaže prevedeno kodo v SQL.
```

```
## Warning: Missing values are always removed in SQL.
## Use `SUM(x, na.rm = TRUE)` to silence this warning
## This warning is displayed only once per session.
```

```
## <SQL>
## SELECT `sex`, `age`, SUM(`daily`) AS `sum(daily)`
## FROM `age-cases-clean`
## GROUP BY `sex`, `age`
```

Preostane nam še, da izvedemo te operacije na bazi. S `collect()` zberemo rezultate:

```
povzetek <- povzemi %>% collect()
```

```
povzetek
```

```
## # A tibble: 27 x 3
## # Groups:   sex [3]
##   sex    age  `sum(daily)`
##   <chr> <chr>      <dbl>
## 1 female 0-4          1059
## 2 female 15-24        12768
## 3 female 25-34       20494
## 4 female 35-44       27100
## 5 female 45-54       26346
## 6 female 5-14         5283
## 7 female 55-64       17972
## 8 female 65-74        9686
## 9 female 75-84        7713
## 10 male  0-4          1207
## # ... with 17 more rows
```

```
dbDisconnect(con) # Zapremo povezavo do baze.
```

Paralelizacija v R

Pogosto se pri delu s podatki srečujemo z nalogami, ki zahtevajo časovno potratno obdelavo. Dober primer tega je učenje metod umetne inteligence. Že relativno preprosti primeri, kot je linearna regresija, lahko trajajo tudi po več ur, če imamo veliko podatkov. Velikokrat potem modele učimo na različnih podmnožicah. Ampak dva modela učenca na različnih množicah nimata praktično nič skupnega, torej bi jih načeloma lahko učili hkrati! V danajšnjih dneh večina računalnikov premore več procesorskih jeder, ki so namenjena izvajanju operacij, oziroma računanju. Torej lahko te ločene probleme enostavno razdelimo med več procesorjev in bodo ti naloge opravljali hkrati! Na prenosnikih ni nenavadno, da imamo 4 jedra, torej lahko hkrati poženemo 4 procese. Če vsak traja 1 uro, potem tako prihranimo 3 ure! Boljši računalniki imajo tudi več jeder, na primer 32. Če gremo še dlje, lahko vzporedno izvajanje prenesemo na grafične procesne enote (grafične kartice), ki pa imajo tudi nad 8000 procesorskih enot.

Tukaj si bomo pogledali relativno preprost primer paralelizacije, kjer bomo zadeve izvajali vzporedno na procesorskih jedrih glavnega procesorja. Koda je pripravljena tako, da lahko število podatkov poljubno povečamo, in s tem primerjamo časovno zahtevnost obeh pristopov.

Kot primer si bomo pogledali relativno preprost statistični model – linearno regresijo, ki jo bomo učili na dveh ločenih podatkovnih množicah.

```
rm(list = ls())
set.seed(1) # Zagotovimo ponovljivost.
n <- 2000000 # Število primerov v podatkih.

# Generiramo podatke.
x1 <- rnorm(n)
y1 <- rnorm(n, 4 + 2 * x1, 0.2)
x2 <- rnorm(n)
y2 <- rnorm(n, 3 - 1.5 * x2, 0.2)

df1 <- data.frame(x = x1, y = y1)
df2 <- data.frame(x = x2, y = y2)
df_list <- list(df1, df2)
```

Da poženemo model na vseh podatkih, bomo uporabili zanko for skozi vse elemente seznama `df_list()` :

```
t1 <- Sys.time() # Za izračun potrebnega časa.
my_lms <- list() # V ta seznam bomo shranili rezultate.
for (i in 1:length(df_list)) {
  my_lms[[i]] <- lm(y ~ x, data = df_list[[i]])
}
t2 <- Sys.time()
my_lms
```

```
## [[1]]
##
## Call:
## lm(formula = y ~ x, data = df_list[[i]])
##
## Coefficients:
## (Intercept)          x
##           4          2
##
##
## [[2]]
##
## Call:
## lm(formula = y ~ x, data = df_list[[i]])
##
## Coefficients:
## (Intercept)          x
##           3.0        -1.5

# t2 - t1
```

Sedaj pa naredimo enako, ampak tako da bomo uporabili 2 procesorski jedri hkrati. Uporabili bomo paket `doParallel`. Sintaksa kode je zelo podobna standardni R zanki:

```
library(doParallel)
detectCores() # Preverimo, koliko procesorjev imamo na voljo.

## [1] 4

nc <- 2 # Število procesorjev.
mc <- makeCluster(nc) # Ustvarimo cluster 2 procesorjev.

# S spodnjim klicem bomo ustvarili log datoteko, kamor se bodo zapisovale
# informacije iz vsakega procesorja.
clusterEvalQ(mc, sink(paste0("./log", Sys.getpid(), ".txt")))
```

```
## [[1]]
## NULL
##
## [[2]]
## NULL

registerDoParallel(mc) # Registriramo cluster.

my_lms <- list()
t1 <- Sys.time() # Za izračun potrebnega časa.
foreach(i = 1:length(df_list)) %dopar% {
  print(paste0("Računam model: ", i))
  my_lms[[i]] <- lm(y ~ x, data = df_list[[i]])
}

## [[1]]
##
## Call:
## lm(formula = y ~ x, data = df_list[[i]])
##
## Coefficients:
## (Intercept)          x
##           4           2
##
##
## [[2]]
##
## Call:
## lm(formula = y ~ x, data = df_list[[i]])
##
## Coefficients:
## (Intercept)          x
##           3.0        -1.5
```

```
stopCluster(mc) # Ustavimo cluster.  
t2 <- Sys.time() # Za izračun potrebnega časa.  
my_lms  
  
## list()  
  
# t2 - t1
```

Predlagamo, da poizkusite tudi sami, ampak z več podatki in da si izpišete razliko v časih. Pri tem najprej preverite, koliko jeder ima vaš računalnik, potrebovali boste vsaj 2. Glede na to, da imamo samo 2 razpredelnici, več kot 2 jeder ni smiselno uporabiti.